

Iceland
Liechtenstein
Norway

Active
citizens fund

METODOLOŠKI

za održavanje senzornih
kinoprojeksija za djecu s
teškoćama u razvoju

Eva Brlek
Zvezdana Novina Repovečki

OKVIR

IMPRESUM

Nakladnik

Udruga za razvoj audio vizualne umjetnosti Metamedij

Koparska 31, 52 100 Pula

Tel. 00385-52-544266

contact@metamedia.hr

Za nakladnika

Marino Jurcan

Lektura

Marijeta Bradić

Urednice

Eva Brlek

Zvezdana Novina Repovečki

Prijevod

Boris Vincek

Grafičko oblikovanje

Studio NJ13

Autorice

Eva Brlek

Zvezdana Novina Repovečki

Naklada

100

Projekt “U istom filmu – korak dalje” je podržan kroz Fond za aktivno građanstvo, sredstvima Islanda, Lihtenštajna i Norveške u okviru EGP grantova.

Tisak ove publikacije omogućen je financijskom podrškom Islanda, Lihtenštajna i Norveške u okviru EGP grantova. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost udruge Metamedij i ne odražava nužno stavove država donatorica i Upravitelja Fonda.

METODOLOŠKI OKVIR ZA ODRŽAVANJE SENZORNIH KINOPROJEKCIJA ZA DJECU S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Pripremile:

dr. sc. Eva Brlek, prof. rehab., psihoterapeut

Zvezdana Novina Repovečki, mag. rehab. educ.

Sadržaj

1. UVOD 9

2. ZNANSTVENE OSNOVE SENZORNIH PROJEKCIJA 11

2.1. Što je senzorna integracija? 12

2.2. Kako se razvija senzorna integracija? 12

2.3. Uredna senzorna integracija — poremećaj senzorne
integracije 14

3. SENZORNE PROJEKCIJE 27

4. METODOLOŠKE SMJERNICE 16

4.1. Selekcija animiranog filma 17

4.1.1. Trajanje filma 17

4.1.2. Audiovizualna podražajnost filma 18

4.1.3. Poruka i pouka filma 19

4.1.4. Prilagodba osvjetljenja 20

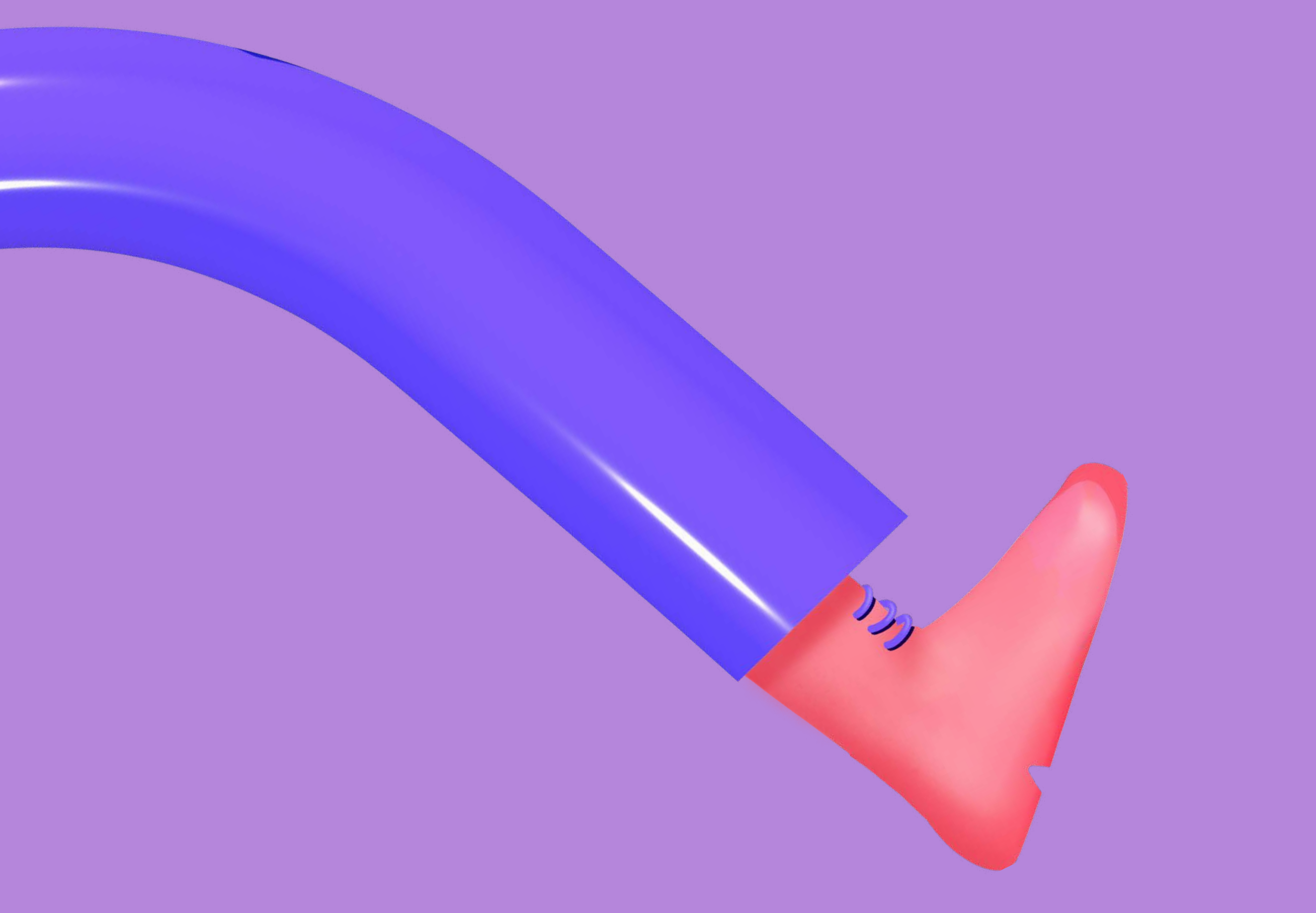
4.1.5. Prilagodba zvuka 20

4.1.6. Odabir adekvatnog mjesta za sjedenje 21

4.1.7. Prilagodba uobičajene kulture ponašanja u kinu 21

5. DOBROBITI SENZORNIH PROJEKCIJA 22

6. BIBLIOGRAFIJA 25

1. UVOD

Sukladno *Nacionalnoj strategiji izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. godine*, u području je djelovanja “Sudjelovanje u kulturnom životu” kao mjera broj jedan navedeno: “Osigurati osobama s invaliditetom veću dostupnost svih sadržaja vezanih za kulturni život zajednice namijenjenih svim drugim građanima”. Isto tako, prema članku 27. Opće deklaracije o ljudskim pravima “[s]vatko ima pravo sudjelovati u kulturnom životu zajednice, uživati u umjetnosti i sudjelovati u znanstvenom razvoju i njegovim koristima”. Ipak, to zajamčeno pravo u Hrvatskoj u stvarnosti do danas nije u potpunosti zaživjelo.

U posljednja dva desetljeća svjedočimo rapidnom porastu djece s teškoćama u razvoju, posebice djece s odstupanjima u senzornim modalitetima. Prilikom diferencijalne dijagnostike, poremećaj senzorne integracije usko je povezan s poremećajem iz spektra autizma i hiperaktivnim poremećajem, tako da uz određene specifičnosti postoje i preklapanja prilikom primanja, obrade i interpretacije auditivnih i vizualnih stimulusa.

Prema podacima WHO-a (Svjetske zdravstvene organizacije), prevalencija poremećaja iz autističnog spektra 2000. godine porasla je s 1 na 150 djece, a prema najnovijem izvještaju broji se porast s 1 na 36 djece, s predikcijom rasta u narednim godinama. U osnovi navedenog poremećaja nalaze se poteškoće sa senzornom modulacijom (uz ostale poteškoće u komunikaciji i socijalnim interakcijama) koje mogu u značajnoj mjeri utjecati na rast i razvoj te kompetencije djeteta.

Prema Konvenciji UN-a o pravima osoba s invaliditetom koju je Republika Hrvatska ratificirala 2007. godine, razumna prilagodba znači potrebnu i odgovarajuću prilagodbu i podešavanja koja ne predstavljaju neproporcionalno ili neprimjereno opterećenje, da bi se u pojedinačnom slučaju — ondje gdje je to potrebno, a posebice djeci s teškoćama u razvoju — osiguralo ravnopravno uživanje ili korištenje svih ljudskih prava i temeljnih sloboda na ravnopravnoj osnovi s drugima.

U Konvenciji UN-a o pravima osoba s invaliditetom, diskriminacija djece s teškoćama u razvoju označava svako razlikovanje, isključivanje ili ograničavanje na osnovi invaliditeta koje ima svrhu ili učinak sprječavanja ili poništavanja priznavanja, uživanja ili korištenja svih ljudskih prava i temeljnih sloboda na političkom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom, društvenom i svakom drugom području, na ravnopravnoj osnovi s drugima. Ona se odnosi na sve oblike diskriminacije, uključujući i uskraćivanje razumne prilagodbe.

2. ZNANSTVENE OSNOVE SENZORNIH PROJEKCIJA

Korištenje medija počinje već od najranije dobi te su audiovizualni sadržaji danas dio razvojne paradigme. Auditivni i vizualni sustav glavne su determinante za oblikovanje našeg svijeta, a mediji upravo putem njih ostvaruju svoj najveći utjecaj. Djeca od najranije dobi reagiraju na pokretne slike kroz medije zahvaljujući orijentacijskom odazivu, odnosno vizualnoj ili auditornoj reakciji koja se instinktivno javlja na novi ili iznenadni podražaj kojem je izloženo dijete.

Orijentacijski je odaziv instinktivna i nesvjesna reakcija organizma, a potiče se reklamama i akcijskim prizorima kako bi mozak ostao u pobuđenom stanju te usmjeren na sadržaj. Četiri do šest sekundi nakon podražaja tijelo se ponovno smiruje, odnosno opada pažnja gledatelja. Kako bi se to izbjeglo, orijentacijski odaziv potiče se s pomoću brze montažne izmjene, promjene kuta kamere, zumiranja i iznenadnih audiovizualnih stimulacija (Sigman 2010). Proveden je niz eksperimenata kako bi se utvrdila kritična frekvencija treperenja oka pri kojoj statična slika postaje pokret u stvarnom vremenu. Zaključak je da je kritična frekvencija treperenja ljudskog oka oko 60 sličica u sekundi (Brčić 2018). Međutim, kroz stoljeće primjene 24 sličice u sekundi, ljudsko je oko naviklo na iluziju da su sve te nesavršenosti na filmu realni prikaz stvarnosti. Jarke su boje neizbježne u animaciji, a u kombinaciji s brzom izmjenom kadrova i likovima s kojima se lako povezati, one služe za održavanje pažnje gledatelja. Upravo su jarke boje, nagle izmjene kadrova i likova te nagli zvukovi neke specifičnosti koje mogu stvarati poteškoće prilikom senzorne obrade kod djece s poremećajem iz autističkog spektra, s obzirom na njihove teškoće senzorne modulacije.

Dostupnost medija, koji odavno žive u dubokom suživotu i simbiozi sa svakim pojedincem, ukazuje na važnost sagledavanja utjecaja audiovizualnih stimulacija na razvoj djece. Atipična vizualna obrada široko

je dokumentirana kod djece s teškoćama u razvoju, što je vidljivo u promjenama u osnovnim perceptivnim funkcijama, uključujući osjetljivost na kontrast, otkrivanje granica, veličinu polja vidljivosti i percepciju boja (Thye 2018). Prvo provedeno znanstveno istraživanje senzornih projekcija unutar Republike Hrvatske pokazuje kako upravo ove projekcije mogu značajno povećati komunikacijsku kompetenciju djece s teškoćama u razvoju, jer im pruža mogućnost spontane interakcije s vršnjacima redovnog razvoja te samim time potiče integraciju djece u lokalnu zajednicu na spontan i nenametljiv način (Brlek i Malenica 2019). Evaluirajući sve navedeno, senzorne projekcije unose značajne promjene u samo značenje kinoprojekcija s naglaskom na poticanje maksimalnih potencijala i kapaciteta pojedinca, razvojnu stimulaciju te stavljanju dobrobiti djece na prvo mjesto.

2.1. Što je senzorna integracija?

Pojam senzorne integracije podrazumijeva neku vrstu organizacije, odnosno sastavljanje različitih dijelova u cjelinu. Prema autorici Anni Jean Ayers, senzorna integracija definira se kao sposobnost primanja, organiziranja i prerade osjetnih informacija iz okoline za svrhovito korištenje u svakodnevnom životu.

Svi podražaji koji se događaju u okolini, a kojima je osoba izložena primamo kroz sedam osjetilnih sustava — vid, sluh, njuh, okus, dodir i vestibularni sustav — funkcioniraju na nesvjesnoj razini i daju informacije o promjenama položaja i kretanju u prostoru. Osjetilni je sustav uključen u razvoj ravnoteže, ravnotežnih reakcija, posturalne kontrole, mišićnog tonusa, orijentacije u prostoru i propioceptivnog sustava, tj. unutarnjeg osjetila koje daje informacije o položaju dijelova tijela bez vizualnog usmjeravanja na njih.

2.2. Kako se razvija senzorna integracija?

Razvoj senzorne integracije odvija se kroz četiri razine:

1. razina — podrazumijeva uspješnu integraciju takozvanih unutarnjih osjeta: taktilnog, vestibularnog i propioceptivnog. Taktilne informacije pomažu djetetu pri sisanju i gutanju, a kasnije pri gutanju i žvakanju hrane. Dijete

koje ima teškoće u preradi taktilnih podražaja može imati teškoće pri hranjenju zbog konzistencije hrane. Također, taktilni su podražaji važni pri stvaranju prve emocionalne privrženosti. Uz to, prema američkom psihologu Harryju Harlowu, emocionalna privrženost prvenstveno je taktilnog karaktera i zapravo prvi izvor sigurnosti u odnosu majka-dijete (Harlow 1958). Posljedica loše taktilne prerade i sigurnosti koja iz toga proizlazi u kasnijoj dobi može rezultirati manjkom emocionalne sigurnosti i pretjerane reakcije u jednostavnim životnim situacijama.

Integracija vestibularnog i proprioceptivnog podražaja omogućuje stabilizaciju očiju pri pokretima glave i kontrolu nad pokretima očiju. Bez toga dijete ne bi moglo usmjeriti vizualnu pažnju na određeni predmet ili raditi pokrete praćenja. Dobra organizacija i integracija vestibularnih i proprioceptivnih podražaja omogućuje djetetu razvoj posturalnih reakcija kao temelja za stajanje i hodanje, održavanje ravnoteže te uredan mišićni tonus.

2. razina — dostignuta je kada su tri osnovna osjetila (taktilni, vestibularni i proprioceptivni) integrirana u percepciju tijela, koordinaciju dviju strana tijela, motoričko planiranje, dulji raspon pažnje, razinu pobuđenosti, aktivacije te emocionalnu stabilnost. Dobro organizirana percepcija tijela omogućuje djetetu da osjeti, razumije što tijelo radi, a da se pritom vizualno ne usmjerava na pojedini dio tijela. Uredne informacije o odnosima između lijeve i desne strane tijela potrebne su nam za koordinaciju obje ruke ili noge.

Druga razina stvara perceptivno-motoričke temelje.

3. razina — počinje obradom slušnih i vidnih osjeta. Osjet sluha i vida razvijen je i na prethodnim razinama, no tada je organizacija središnjeg živčanog sustava ovisila o osnovnim osjetilima (taktilnom, vestibularnom i proprioceptivnom). Da bi se razvila vizualna percepcija potrebno je mnoštvo taktilne interakcije s predmetima, poput držanja i pokretanja predmeta kako bi se dobile informacije iz mišića i zglobova te interakcija sa silom težom. Pritom se slušni i vestibularni podražaji spajaju s percepcijom tijela i povezanim funkcijama kako bi djetetu omogućile govor i razumijevanje jezika. Mnoga djeca s teškoćama senzorne integracije ne mogu točno osjetiti gdje se nalazi njihov jezik ili kako im se dodiruju usne te pritom imaju slabiju artikulaciju.

Treća razina odnosi se na perceptivno-motoričke vještine.

4. razina — na četvrtoj razini informacije vestibularnog i auditivnog sustava integriraju se u vještine govora i jezika, a informacije vestibularnog, proprioceptivnog, taktilnog i vizualnog sustava integriraju se u vještine koordinacije oko-ruka, vizualnu percepciju te smislene, cilju usmjerene aktivnosti. Četvrta je razina važna za akademske vještine.

Završni je produkt primjerene senzorne integracije spajanje svih senzornih procesa u jedinstvenu cjelinu moždanog funkcioniranja. Vještine koncentracije, organizacije, samopoštovanje, akademske vještine, apstraktno mišljenje te organizacija svake strane tijela i mozga, završni su procesi svih senzornih procesa koji se odvijaju u opisanim četirima razinama.

2.3. Uredna senzorna integracija — poremećaj senzorne integracije

Pod terminom *uredna senzorna integracija* podrazumijevamo prisutnost primjerenih adaptivnih odgovora i reakcija na zbivanja u okolini, što predstavlja sposobnost središnjeg živčanog sustava da uspješno organizira osjetne informacije koje prima iz okoline. Da bi došlo do integracije osjetnih informacija, nužno je da je osoba aktivno uključena u aktivnosti.

Važno je naglasiti da je senzorna integracija sposobnost s kojom se rodi svako dijete, no da bi je ono razvilo, nužno je da dolazi u odnose sa stvarima i podražajima iz svoje okoline kako bi steklo različita iskustva i samim time prilagodilo svoje tijelo, ali i mozak različitim izazovima tijekom djetinjstva. Dakle, potrebne su adaptivne reakcije kako bi došlo do integracije osjeta. Adaptivna reakcija podrazumijeva svrhovit, prema cilju usmjeren odgovor na osjetni podražaj

(npr. dijete vidi igračku i rukom poseže za njom. Posezanje je pritom adaptivna reakcija, a jednostavno besciljno mahanje nije).

Kada je sposobnost senzorne integracije mozga dostatna da se suoči sa zahtjevima okoline, djetetov je odgovor učinkovit, kreativan i zadovoljavajuć.

Poremećaj senzorne integracije znači da mozak ne obrađuje ili ne organizira tijek senzornih unosa na način koji pojedincu pruža dobru, preciznu informaciju o sebi i svijetu oko njega. Do slabe senzorne obrade mogu

dovesti oštećenja središnjeg živčanog sustava, ali i nedostatne interakcije s okolinom i osobama. Poremećaj senzorne integracije podrazumijeva loše funkcioniranje, a ne odsutnost funkcioniranja.

Zapažanje senzornih osjeta promatra se kao kontinuum u kojem su na jednom kraju pretjerane reakcije i pojačana osjetljivost, pri čemu se javljaju reakcije negodovanja i odbijanja određenih vrsta podražaja, dok su na drugom kraju kontinuuma smanjena osjetljivost, slabe reakcije i slabije zapažanje senzornih podražaja. U sredini kontinuuma nalazi se uredno senzorno funkcioniranje koje rezultira primjerenim motoričkim i emocionalnim ponašanjem.

3. SENZORNE PROJEKCIJE

U suvremenom društvu dolazimo do potrebe redefiniranja dostupnih kinoprojeksija te stavljanje naglaska na individualne specifičnosti pojedinca. Uniformno društvo moguće je samo na papiru, dok je stvaran svijet prepun različitosti, te se samim time i javlja potreba za modifikacijama trenutnih manifestacija i projekcija. Zbog kontinuirano rastuće prevalencije poteškoća u razvoju pojedinca, kinoprojeksije zahtijevaju prilagodbe kako bi se uskladile s dinamičnim promjenama koje pred nas stavlja suvremeno društvo. Kinoprojeksija je u većini kinodvorana izuzetno pojednostavljena i homogenizirana. Takva je projekcija moguća samo u sterilnoj situaciji kada su zatvoreni doticaji distrakcija iz okoline, uz prisutnu uniformnost individualnih karakteristika pojedinca, što je u modernom svijetu prepunom različitosti sve manje moguće ostvariti. Upravo zbog navedenog, javljaju se potrebe za različitim prilagodbama.

Uzimajući u obzir raznolikost u mogućnostima i načinima učenja djece s teškoćama u razvoju, a uvažavajući njihovu senzornu različitost, senzorne projekcije pružaju jedinstveno senzorno iskustvo unutar kinodvorane koristeći vizualne i auditivne didaktičke tehnike, kinestetičke metode, oblike izražavanja i metode motiviranja djeteta na aktivno sudjelovanje u učenju i poučavanju.

Senzorne projekcije predstavljaju inovativan koncept redefiniranja filma i kino-okoline, stavlajući naglasak na individualiziran pristup pojedincu.

4. METODOLOŠKE SMJERNICE

U audiovizualnom kontekstu, senzorne projekcije pružaju mogućnost diskretne individualizacije filma i uvjeta projekcija unutar kinodvorane. Uzimajući u obzir raznolikost u mogućnostima i načinima učenja djece s teškoćama u razvoju, a uvažavajući njihovu senzornu različitost, senzorne projekcije pružaju jedinstveno senzorno iskustvo unutar kinodvorane koristeći vizualne i auditivne didaktičke tehnike, kinestetičke metode, oblike izražavanja i metode motiviranja djeteta na aktivno sudjelovanje u učenju i poučavanju.

Metodološki okvir za valorizaciju filmova pogodnih za senzorne projekcije sastoji se od specifičnosti u:

- selekciji animiranog filma s naglaskom na trajanju filma
- audiovizualnu podražajnost
- poruku i pouku filma.

4.1. Selekcija animiranog filma

4.1.1. Trajanje filma

Trajanje filma pogodnog za senzorne projekcije ne bi trebalo biti dulje od 45–60 minuta s obzirom na karakteristike pažnje djece s teškoćama u razvoju. Pažnju najčešće definiramo kao usmjerenost mentalne aktivnosti na određene podražaje. U okviru senzornih projekcija dijete bi trebalo usmjeravati pažnju na film i njegove audiovizualne elemente od početka do kraja projekcije. Prema dostupnim znanstvenim istraživanjima, dijete tipičnog razvoja u mogućnosti je održavati pažnju 2–3 minute prema dobi djeteta. S obzirom na specifičnosti djece s teškoćama u razvoju, s naglaskom na poteškoće s usmjeravanjem i zadržavanjem pažnje, važno je birati kraće filmove. Kraćim filmovima potičemo učinkovitu pažnju koja nam omogućuje izdvajanje važnih od nevažnih stimulusa te usredotočenost na informacije

koje su nam važne u određenom trenutku, poput glavnih likova, sadržaja i ostalih elemenata filma. Senzorne projekcije puštaju se u kinodvoranama bez prethodne reklamne promocije, što u značajnoj mjeri skraćuje boravak djece u kinu te omogućuje djeci s teškoćama da gledaju filmove do kraja.

4.1.2. Audiovizualna podražajnost filma

U optimalnom razvojnom procesu polazimo od pretpostavke da je središnji živčani sustav spreman za primanje i integriranje informacija iz okoline, no kod djece s teškoćama u razvoju takav adaptivni odgovor često je neadekvatan zbog šumova koji nastaju tijekom senzornog procesa između filma i karakteristika pojedinca, a koji su određeni specifičnostima u perceptivnom doživljavanju i pragu podražajnosti na auditivne i vizualne stimuluse te individualnim karakteristikama pojedinca koje se očituju u brojnim specifičnostima. Integracija stimulusa zaprimljenih iz okoline važna je za percepciju, a izostanak pravilne integracije dovodi do poteškoća s interpretacijom zaprimljenih informacija što se očituje i na razvojni ishod. Shodno tomu, modulacija stimulusa zaprimljenih putem audiovizualnih materijala (filma) koja je senzorno adaptabilna ima brojne učinke na poticanje adekvatnog razvoja pojedinca.

Prilikom selekcije filmova za senzorne projekcije važno je obratiti pažnju na sljedeće specifičnosti unutar filma:

- broj likova (biramo filmove s manjim brojem likova)
- jednostavnija radnja (najviše dvije paralelne radnje)
- bez jakih bljeskova
- bez naglih i jakih zvukova
- sporije izmjene kadrova
- pastelne boje
- bez titlova (sinkronizirani filmovi ili filmovi bez govora)
- mogućnost za voice-over (glumac čita film umjesto sinkronizacije)
- jednostavnost, konciznost, svrsishodnost, bez puno detalja
- poruka filma koja je bazirana na toleranciji, ravnopravnosti, kao i širenju pozitivnih društvenih vrijednosti.

4.1.3. Poruka i pouka filma

Cilj je senzornih projekcija putem filma kao medija i kina kao sredstva potaknuti toleranciju, integraciju i inkluziju, stoga se naglasak stavlja na pažljiv odabir filma. Poruke koje se javljaju u filmovima pogodnim za senzorne projekcije pozivaju na ravnopravnost, ljubav, suživot, i prihvaćanje, pri čemu osnažuju pojedinca te potiču na razumijevanje svijeta, običaja, kulturoloških vrijednosti i različitosti.

Navedene specifičnosti predstavljaju inovativan iskorak na području kulturnih ustanova na području Republike Hrvatske, gdje još uvijek izvedbe podliježu tradicionalnim i uniformnim modelima, ne oslanjajući se pritom na suvremene trendove koji u svojim razvojnim modelima uključuju inkluzivne i integrativne elemente s ciljem stvaranja društva jednakih prilika.

Filmovi koji se mogu prikazati na senzornim projekcijama uključuju:

- animirane filmove
- igrane filmove
- snimke predstava za djecu.

Metodološki okvir za modulaciju kino-okoline za senzorne projekcije sastoji se od specifičnosti u:

- prilagodbi osvjetljenja
- prilagodbi zvuka
- odabiru adekvatnog mjesta za sjedenje
- prilagodbi uobičajene kulture ponašanja u kinu.

U okruženju u kojem se održava projekcija dijete je izloženo brojnim informacijama čiji se unos odvija s pomoću različitih osjetilnih sustava (vid, sluh, dodir, okus, njuh, mišićni pokreti i ravnoteža). Procesom senzorne integracije informacije se oblikuju u percepciju nakon koje slijedi proces odabira onih informacija koje će se obrađivati. Djeca s teškoćama u razvoju često imaju teškoće senzorne integracije. One nastaju zbog neprimjerene, nedovoljne ili slabe obrade senzornih podražaja.

Metodološki okvir za valorizaciju prilagodbe okruženja unutar kina sastoji se od egzaktnih pokazatelja kvalitete, primjerenosti i modulacije.

4.1.4. Prilagodba osvjetljenja

Prilagodba osvjetljenja podrazumijeva različite stupnjeve osvjetljenja, koristeći pritom stropna ili bočna svjetla. Nije preporučljivo da je tijekom kinoprojeksijske potpuni mrak, već da je kombinacija osvjetljenja takva da djeci omogućuje nesmetano kretanje dvoranom za vrijeme projiciranja filma, gdje god da se u dvorani nalaze.

Pritom je važno:

- regulirati količinu svjetlosti (da ne bude previše mračno, previše prirodne svjetlosti ili previše umjetne svjetlosti)
- postaviti izvor svjetla tako da dolazi od strane suprotne dominantnoj ruci (koliko god je to moguće)
- ukloniti ili smanjiti reflektirajući odsjaj (prozori, pod ili stol)
- stvoriti kontraste u prostoru s ciljem poticanja vizualne percepcije.

4.1.5. Prilagodba zvuka

Prilagodba zvuka uvelike ovisi o veličini dvorane i njezinoj popunjenosti. Podrazumijeva se da će se pri većoj popunjenosti zvuk trebati pojačati, dok je u slučaju manje popunjenosti zvuk potrebno stišati.

Prema dostupnim znanstvenim istraživanjima prag podražajnosti zvuka potrebno je ograničiti na 90 decibela, kako bi se zadovoljili kriteriji za senzornu specifičnost navedene populacije osoba s odstupanjima u području senzorne integracije. S ciljem prevencije hiperosjetljivosti pojedinaca potrebno je eliminirati upotrebu stroboskopa. Elemente poput iznenadnog zamračenja ili osvjetljenja potrebno je postupno uvoditi, odnosno povećavati osvjetljenost sukladno karakteristikama vidnog polja, što označava maksimalno uvećanje ili umanjenje svjetline do trideset posto.

Uz pomoć adekvatne senzorne modulacije dijete će moći adekvatno izbalansirati svoj senzorni sustav i neurološke odgovore, što će rezultirati povećanjem šanse za sudjelovanjem u kulturnom događaju. Pritom je važno na razini institucija osigurati slušalice za blokiranje buke (engl. *noise cancelling*) koje se mogu pružiti kao suportivni mehanizam za neutralizaciju zvuka.

4.1.6. Odabir adekvatnog mjesta za sjedenje

Važno je voditi računa da dijete sjedne na mjesto koje mu najbolje odgovara. Primjerice, iskustva osoba s motoričkim teškoćama govore u prilog tomu da je potpuno neprimjereno stavljati ih u prvi red jer im je blizina projektnog platna preblizu, a položaj glave i vrata koji zadržavaju tijekom i nakon gledanja kinoprojekcije trenutno izaziva ukočenost i/ili bolove koji se prolongiraju u tegobe u trajanju od nekoliko dana.

- Preporuka za mjesto sjedenja je da izvor zvuka bude na strani dominantnog uha i da učitelj/roditelj bude što bliže djetetu.

4.1.7. Prilagodba uobičajene kulture ponašanja u kinu

Jedna od prednosti senzornih kinoprojekcija je činjenica da dijete može sa sobom donijeti omiljenu igračku ili dekiću, a dozvoljeno je uzeti i omiljene grickalice, odnosno sve ono što će djetetu učiniti boravak u kinu poželjnim mjestom. Također, djetetu je za vrijeme projekcije dozvoljeno da ustane ili prošetata ako ima potrebu, da priđe drugom djetetu ili zagrlji nekog pokraj sebe.

5. DOBROBITI SENZORNIH PROJEKCIJA

Iz dosadašnjih razmatranja filmskih projekcija može se zaključiti kako konstrukti o individualizaciji, promatrano od tradicionalnih pa sve do suvremenih pristupa, u svojim polazištima samo djelomično obuhvaćaju načela inkluzije, integracije i tolerancije. Sukladno suvremenim polazištima i tendenciji sve većeg rasta različitih “odstupanja” u razvoju, filmske projekcije nalaze se pred izazovom usklađivanja s dinamičnim promjenama suvremenog društva i globalnih procesa. Filmske projekcije uglavnom polaze od načela uniformnosti, nedovoljno se prilagođavajući različitostima svijeta koji nas okružuje. Bez preciznijeg definiranja karakteristika detekcije, diskriminacije i interpretacije zaprimljenih informacije i njihova utjecaja na neurološke procese pojedinca, same će projekcije postajati sve manje “zanimljive” te će gubiti utru s vremenom. Stoga upravo senzorne projekcije predstavljaju inovativan iskorak, s obzirom na to da su inkluzivne i da potrebe djece stavljaju na prvo mjesto, i to ne samo deklarativno “na papiru”, nego u stvarnom svijetu, u njihovoj lokalnoj zajednici, gdje i pripadaju.

Dijete s poremećajem senzorne integracije ne može se efikasno adaptirati na uniformnu okolinu s obzirom da to od njega iziskuje značajan napor, a rezultat nije zadovoljavajući jer njegov mozak nije u mogućnosti integrirati stimuluse iz okoline na uobičajeni način. Ono treba visoko specijaliziranu okolinu prilagođenu njegovu živčanom sustavu. Ako je okolina primjereno postavljena, dijete će biti u stanju integrirati osjete koje prije nikada nije moglo integrirati. Ako mozgu damo priliku da to čini, on će se organizirati. Većina inteligencije nije ni predodređena ni uvjetovana, već je rezultat interakcije s okolinom te razvija djetetovu inteligenciju. Senzorne projekcije omogućuju kino-okolinu u kojoj dijete može sudjelovati aktivno te se samokorigirati. Na spontan način u prilagođenoj okolini, senzorne projekcije pridonose poticanju razvoja djetetova mozga. Kino ne smije biti luksuz — samo za nekoga, samo ponekad — nego mora biti dostupno svima bez obzira na poteškoće s kojima se djeca i njihovi roditelji susreću. Jedino

na takav način možemo osigurati inkluzivno društvo koje pruža jednake šanse svima. Provedeno znanstveno istraživanje autorica Eve Brlek i Sandre Malenica iz 2019. godine pokazuje kako upravo ove projekcije mogu značajno povećati komunikacijsku kompetenciju djece s teškoćama u razvoju jer im pruža mogućnost spontane interakcije s vršnjacima redovnog razvoja i samim time potiče integraciju u lokalnu zajednicu na spontan i nenametljiv način (Brlek i Malenica 2019).

Senzorne projekcije imaju velik utjecaj na djecu urednog razvoja, djecu s određenim razvojnim odstupanjima, roditelje, učitelje, suradnike kinoprikazivača i sve druge subjekte koji posjećuju kina. Osim što djeca s različitim odstupanjima u razvoju imaju priliku sudjelovati u kulturnim sadržajima koji im inače nisu dostupni jer im višestruko nisu prilagođeni, djeca urednog razvoja sudjelovanjem u senzornim projekcijama razvijaju socio-emocionalnu i društveno-osobnu kompetenciju, odnosno — pojednostavljeno rečeno — uče da različitosti postoje, da su dio naše sredine te da smo svi jednako vrijedni bez obzira na pojedine teškoće (povremene ili trajne). Djeca u skupini vršnjaka su jednaka, oni jedni od drugih uče, jedni su drugima uzor i podrška, bez obzira na to postoji li teškoća u razvoju.

Nadalje, senzorne projekcije imaju pozitivan utjecaj i na odrasle. Često zaboravljamo da svatko od nas u nekom razdoblju života ima svoje zahtjeve ili potrebe koje su drukčije od drugih. Često ne uočavamo zašto neko dijete više ili izbjegava određene sadržaje. Često ne pokušavamo uočiti što mu to smeta. Također, zaboravljamo da odrasli često neka dječja ponašanja interpretiraju na svoj način, pretpostavljaju što su mogući uzroci nekog ponašanja, a da pritom ne pokušaju otkriti koji bi mogao biti stvarni uzrok tog ponašanja. Ako samo osvijestimo da među svima nama postoje različitosti, lakše ćemo prihvatiti činjenicu da i mi sami moramo stvoriti (ili dati) priliku da se različitosti susretnu i da postanu dio naše svakodnevnice.

Samo ako odrasli budu primjer i poticaj za vršnjačke interakcije, uz poneku prilagodbu u lokalnoj sredini, djeca će od najranije dobi naučiti kako zapravo različitosti stvaramo mi sami. Ali isto tako, damo li svakom djetetu priliku da participacijom u onim sadržajima koji se za djecu urednog razvoja podrazumijevaju, a djeci s teškoćama su velika prepreka za sudjelovanjem u društvenom ili kulturnom životu lokalne sredine, kroz svakodnevnice će osvješćivati, uočavati, ali i učiti o prihvaćanju različitosti među svima nama.

Zasigurno, u mnogim slučajevima i mi odrasli možemo jako puno naučiti od djece ako odvojimo dio svog vremena, posvetimo se djeci i njihovim potrebama.

Iz svega navedenog vidimo da su dobrobiti senzornih projekcija višestruke.

6. BIBLIOGRAFIJA

- Ayres, A. Jean. 2009. *Dijete i senzorna integracija*. Naklada Slap. Zagreb.
- Brčić, Iva. 2018. "Utjecaj medija na gledatelja od najranije do odrasle dobi". *In medias res: Časopis filozofije medija* 7/13. 2019–2027.
- Brlek, Eva i Sandra Malenica. 2019. "Communicative and Inclusive Aspects of Sensory Cinema Projections". *ICER12019 Proceedings. 12th annual International Conference of Education, Research and Innovation Seville, Spain. 11–13 November, 2019*. 10046-10052.
- Biel, Lindsey i Nancy Peske. 2007. *Senzorna integracija iz dana u dan*. Ostvarenje. Zagreb.
- Bundy, Anita C., Shelly J. Lane i Elizabeth A. Murray. 2002. *Sensory Integration: Theory and Practice*. F.A. Davis Company. Philadelphia.
- Lane A. 1964. *Sensory Integration: Theory and Practice*. Drugo izdanje. Shell published by F.A. Davis Company.
- Sigman, Aric. 2010. *Remotely Controlled: How Television Is Damaging Our Lives*. Vermilion. London.
- Thye, Melissa D. i dr. 2018. The impact of atypical sensory processing on social impairments in autism spectrum disorder. *Developmental Cognitive Neuroscience* 29. 151–167.
- Ujedinjeni Narodi. 2006. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom. Generalna skupština Ujedinjenih Naroda. New York. Ujedinjeni Narodi.
- Vlada Republike Hrvatske. 2017. Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. godine. *Narodne novine* 42.
- Vlada Republike Hrvatske. 2020. Opća deklaracija o ljudskim pravima. http://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2009_11_12_143.html (pristupljeno 31. kolovoza 2017.).

